

ضرورت توجه به صنایع کوچک روستایی

«مطالعه موردی: شهرستان فریدن»

دکتر حسن بیک محمدی

عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان، گروه جغرافیا

مسلم اسدی

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

چکیده

مقدمه

مطالعه در زمینه صنایع کوچک و تعیین جایگاه آنها در فرآیند صنعتی شدن نظامهای اقتصادی در حال توسعه، مقوله نسبتاً جدیدی است که مورد توجه قرار گرفته است.

البته این بدان معنا نیست که در این زمینه از نظر مباحث و نوشته‌ها، غنایی وجود ندارد. بلکه عکس این موضوع صادق است و این مبحث تاکنون عقاید فراوان و متنوعی را جذب کرده است. (Lsmyth and A.Iyberaki 1998:1) ناتوانی جذب نیروی انسانی در بخش کشاورزی، افزایش جمعیت جویای کار، افزایش تقاضای کار از سوی زنان و کوچک بودن واحدهای زراعی در روستاها باعث فشار بیش از اندازه بر زمین و تقسیم شدن واحدهای زراعی شده است. کثرت نسبت افراد شاغل به زمین نیز کاهش بهره‌وری نیروی کار را در این بخش در پی داشته و بیکاری پنهان و آشکار روستا را افزایش داده است. افزایش بیکاری به علت تعداد زیاد شاغلان و بیکاری فصلی بخش کشاورزی (به علت نامساعد بودن شرایط جوی) باعث کاهش درآمد در بخش روستایی می‌شود و انگیزه مهاجرت به شهرها را تقویت می‌کند.

صنایع روستایی نقش بسزایی در افزایش درآمد روستائیان و ایجاد اشتغال در این بخش دارد. در ضمن صنایع روستایی می‌توانند نقش مؤثری در توسعه اقتصادی روستاها و کشور داشته باشند.

این صنایع جدا از توان اشتغال‌زایی بالایی که دارد، می‌تواند در حل مسائل نابرابری و توزیع درآمد و امکانات، مهاجرت، امنیت ملی، آمایش

سیاستگذاران و مردم امید زیادی به توسعه صنایع کوچک روستایی دارند. این صنایع می‌توانند نقش در خور توجه و مؤثری در اشتغال‌زایی و کسب درآمد برای روستائیان و توزیع مساوی تر درآمد روستایی و ماندن آن‌ها داشته باشند. به منظور دستیابی به این هدف و جایگاه مورد نظر در فرآیند توسعه باید به استقرار این صنایع در نواحی روستایی توجه کافی بشود. برای دستیابی به توسعه روستایی با توجه به عدم توان بخش کشاورزی نسبت به تأمین اشتغال کامل و بهینه نیروی انسانی، محدودیت زمین، مرتع، مکانیزه شدن کشاورزی و کوچک بودن اراضی زراعی در سطح نواحی روستایی (شهرستان)، توجه به صنایع کوچک و ترقی و رونق دادن آن در نواحی روستایی ضروری است.

وجود توانمندی‌ها، استعدادها و شرایط مساعد محیطی در منطقه مورد مطالعه امکان رشد و رونق صنایع کوچک خصوصاً صنایع تبدیلی و تکمیلی را فراهم می‌کند. هدف از این پژوهش بررسی وضعیت صنایع کوچک و ضرورت توجه به این صنایع در منطقه مورد مطالعه بوده است.

اطلاعات با بهره‌گیری از مقالات، کتب، گزارشها، آمارنامه‌ها و مصاحبه و مطالعات میدانی تهیه شده و روش تحقیق توصیفی تحلیلی بوده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که ایجاد فرصتهای شغلی برای روستائیان موفقیت آمیز نبوده است و صنایع کوچک با توجه به پتانسیل‌های موجود در منطقه نقش مهمی در توسعه و اشتغال می‌تواند داشته باشد. ایجاد و گسترش صنایع کوچک در منطقه باعث توسعه و اشتغال بیشتر و افزایش درآمد روستائیان می‌شود.

سرزمین، رشد بیش از اندازه جمعیت شهرها و آلودگی آن و دیگر موارد بسیار مؤثر باشد. (ایمانی ۱۳۷۵: صص ۴-۱)

صنایع روستایی همچنین به علت مواردی همچون نیاز به سرمایه گذاری اندک در مقایسه با صنایع بزرگ، هزینه تولید به نسبت مناسب، نیاز کمتر به ارز خارجی و توان ارز آفرینی و افزایش صادرات، امکان استفاده از صنایع و امکانات موجود در نواحی روستایی، افزایش بهره‌وری و ارزش افزایی تولید بخش کشاورزی، می‌تواند نقش مهمی را در توسعه اقتصادی روستاها و کشور ایفا کند. (طاهری، ۱۳۷۷: ۱۲)

عدم توجه به روستاها و روستایی و مسائل ناشی از آن منجر به انباشت جمعیت در شهرها در اثر مهاجرت می‌شود. این انباشت جمعیت باعث افزایش مصرف‌کنندگان و نیاز بیشتر به منابع تولید کشاورزی می‌گردد و پیامد این مسائل کمبود مواد غذایی در کشور، مسائل خاص شهری و نابهنجاری‌های اجتماعی و دگرگونی و بحران در ساخت سیاسی جامعه خواهد بود. (ضیاء توانا، ۱۳۶۹: ۴) نظریه صنعتی شدن مناطق روستایی به عنوان یک کاتالیزور در جهت ایجاد اشتغال پایدار به عنوان آخرین چاره کار برای حل مشکل فقر مناطق روستایی، هم اینک بخشی بالقوه در جهت حل مشکل بیکاری و عاملی تسکین دهنده برای مناطق محروم روستایی محسوب می‌شود. (Samal, 1998:43)

در حال حاضر تنها راه حل ممکن برای حل مشکلات روستاها استقرار صنایع کوچک روستایی است که در این تحقیق سعی شده که ضرورت‌های موجود برای این عمل به طور مختصر مورد بررسی قرار گیرد.

سابقه و پیشینه صنایع کوچک

واحد‌های تولیدی کوچک و صنایع کوچک از سال ۱۳۴۲ در اقتصاد ایران مطرح گردیدند. تا آن زمان صنعت عبارت بود از صنایع بزرگ و جدیدی که از دهه دوم قرن حاضر به بعد در ایران تأسیس شده بودند یا صناعی که از صنعتگران قدیمی به فرزندانشان به ارث رسیده بود. در آن تاریخ دولت موقت با همکاری سازمان ملل متحد اقدام به تأسیس سازمانی به نام سازمان نواحی صنعتی نمود که هدف آن تأسیس نواحی صنعتی در نقاط مختلف کشور بود. سازمان مزبور در سال ۱۳۴۷ به سازمان صنایع کوچک و نواحی صنعتی ایران تغییر نام داد تا بتواند برنامه‌های جامع توسعه صنایع کوچک را به مورد اجرا بگذارد. این سازمان تا سال ۱۳۵۴ انجام وظیفه می‌نمود. سپس با تصویب قوانین و ضوابطی در مورد صنایع کوچک سازمان صنایع کوچک و وابسته به وزارت صنایع و معادن تأسیس گردید. (سمینار نقش و جایگاه واحدهای کوچک صنعتی، وزارت صنایع، ۱۳۷۳: ص ۱)

پس از انقلاب صنایع کوچک به وزارت صنایع منتقل شد و پس از مدتی منحل گردید. از آن زمان سازمان خاص و منحصری با هدف خاص رشد و توسعه صنایع کوچک جهت ارائه رهنمودهایی نداریم و ارائه خط‌مشی‌های خاص با توجه به شرایط خاص صنایع کوچک وجود ندارد. (نادری، تازه‌های اقتصاد، شماره ۸۸: ۳۸)

بنابراین عدم وجود سازمان خاص صنایع کوچک دلیل عمده ناموفق

بودن و عدم اجرای طرح‌ها بر اساس مجوزهای صادره می‌باشد. این امر ناشی از آن است که اکثر اوقات مجوزها به داوطلبان کارآمد برای ایجاد صنعت داده نشده و مجوزها بدون توجه به شناخت قابلیت‌های منطقه و شناسایی پتانسیل‌های صنعتی موجود برای ایجاد صنعت صادر گردیده است. (مصاحبه با آقای اسدی، مسئول کمیته صنایع روستایی، جهاد کشاورزی شهرستان فریدن)

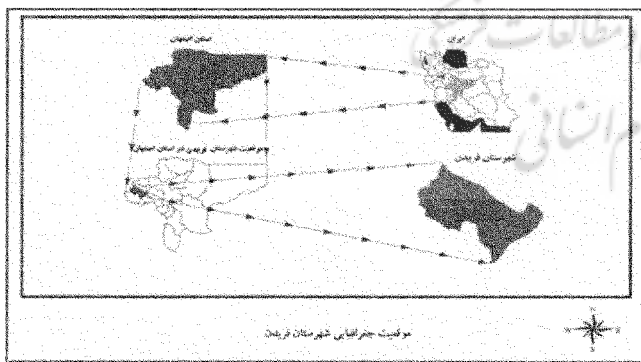
معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان فریدن یکی از شهرستان‌های استان اصفهان می‌باشد که با مختصات جغرافیایی ۵۲ درجه و ۴۹ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی، ۳۲ درجه و ۳۲ دقیقه تا ۲۱ درجه و ۲۳ دقیقه عرض جغرافیایی به مرکزیت داران در ۱۳۵ کیلومتری غرب این استان واقع شده است.

این شهرستان از شمال و شمال غربی به شهرستان خوانسار و استان لرستان و از غرب به شهرستان فریدونشهر و از شرق به شهرستان تیران و کرون و از جنوب به شهرستان چادگان و استان چهارمحال و بختیاری محدود می‌شود. (نگاهی به شهرستان فریدن، ۱۳۸۰: ۲) نقشه شماره یک موقعیت شهرستان منطقه مورد مطالعه را نشان می‌دهد

شهرستان فریدن براساس تقسیمات کشوری آبان ماه ۱۳۸۳، متشکل از ۲ بخش، ۴ مرکز شهری و ۵۹ دهستان و ۶۹ آبادی دارای سکنه (معاونت آمار و اطلاعات، ۱۳۸۴: ۲۱).

بر مبنای اطلاعات سال ۱۳۸۵، شهرستان فریدن به مساحت ۲۱۰۷ کیلومتر مربع و ۸۴۸۱۹ نفر جمعیت است. ۴۷ درصد این جمعیت در مراکز شهری و ۵۳ درصد در نواحی روستایی سکونت دارند. (سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، فرمانداری شهرستان فریدن و محاسبات نگارنده)

نقشه شماره ۱: موقعیت شهرستان مورد مطالعه

تحولات جمعیتی منطقه مورد مطالعه

براساس مستندات سابقه سکونت در این منطقه به چند هزار سال پیش برمی‌گردد. در تاریخ از فریدن به نام پرتیکان یاد شده است و در تقسیم‌بندی سرزمین‌های امپراطوری هخامنشی یکی از ایالت‌های مهم نام برده شده و یکی از راه‌های مهم ارتباطی مناطق مرکزی به تخت جمشید از این منطقه عبور کرده است. این حوقل که در قرن ۴ هجری از این منطقه عبور می‌کرده در

سفرنامه خود صورته الارض از فریدن به عنوان سرزمینی آباد یاد کرده است. (میرمحمدی، ۱۳۷۵: ۲۵).

جمعیت شهرستان فریدن در سال ۱۳۷۵، ۹۴۹۶۴ نفر (به جز بخش چادگان) بود، که با توجه به برآورد این رقم در سال ۸۵ به ۸۴۸۱۹ نفر رسیده است که نشان دهنده رشد منفی جمعیت در شهرستان می باشد. همچنین جمعیت روستایی شهرستان در سال ۱۳۷۵، ۷۵/۱۶ درصد بوده است که در سال ۱۳۸۵ به ۵۳ درصد کاهش یافته است و این نشان از مهاجرت روستائیان به شهرها است.

ویژگی های طبیعی شهرستان فریدن

میانگین دمای منطقه در سردترین فصل سال یعنی زمستان به زیر ۲۰ درجه سانتیگراد و در تابستان رسیدن به ۲۰+ است. با توجه به کوتاه بودن فصل رشد گیاهان در منطقه و میانگین فوق و در تابستان برای رسیدن محصولات کشاورزی بسیار حائز اهمیت است. چون نوسان سالیانه درجه حرارت یکی از عوامل طبیعی مؤثر در امر توسعه به خصوص کشاورزی محسوب می گردد. به طور کلی در حدود نیمی از سال منطقه مورد مطالعه همراه با یخبندان است. شناخت روزهای یخبندان در امر صنایع مهم می باشد تا از ضرر و زیان وارد به صنایع و کشاورزی و ارتباطات و... کاسته شود. (میرمحمدی، ۱۳۷۶: ۳۹)

میزان رطوبت مطلق هوا در این منطقه بین ۳/۴ تا ۴/۲ گرم بر متر مکعب هوا متغیر است و میانگین رطوبت نسبی منطقه در حدود ۵۰ درصد می باشد. (نگاهی به شهرستان فریدن، ۱۳۷۸: ۲۵)

میانگین بارندگی سالانه منطقه در ایستگاه های داران دامنه و باریجان ۳۵۲ میلی متر است که ایستگاه بادبجان بیشترین و دامنه کمتر مقدار بارش سالانه را دارا هستند.

بیشترین مقدار بارندگی منطقه در فصل سرد و کمترین مقدار آن در فصل تابستان که فصل کاملاً خشک است اتفاق می افتد. منابع آب منطقه را می توان در دو گروه عمده مورد بررسی قرار داد. منابع آب سطحی (جاری) شامل رودخانه های پلاسجان، دربند (هندوکش) و دره بید و حدود ۴۵۰ دهنه چشمه دائمی و فصلی با متوسط آبدهی سالانه حدود ۲/۴ لیتر بر ثانیه و همچنین مسیل های فصلی متعددی می باشد.

منابع آبهای زیرزمینی شامل چشمه، قنات، چاههای عمیق و نیمه عمیق می باشد، که حجم این منابع بالغ بر ۴۷۱۰۴۵ میلیون مترمکعب برآورد گردیده است که شامل مقدار ۱۱۴۹ حلقه چاه عمیق، ۳۸۸ چاه نیمه عمیق و ۲۵۰ رشته قنات و ۴۰۵ دهنه چشمه می باشد. (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان اصفهان، ۱۳۷۷: ۱۰۸)

براساس بررسی ها و مطالعات انجام گرفته حدود ۱۳ معدن در منطقه، مورد شناسایی قرار گرفته است که از این ۱۳ معدن ۹ معدن مرمریت و ۴ معدن به مواد معدنی دیگر مانند دولیت، شن و ماسه، لاشه آهنکی و بارمیت اختصاص یافته اند. (طرح سازماندهی منطقه ای فریدن و فریدونشهر ۱۳۷۷: ۴۲۷ و محاسبات نگارنده).

جایگاه صنایع کوچک در منطقه

صنعت به عنوان یکی از زیربخشهای اقتصادی عبارت است از عمل تغییر شکل دادن به اشیاء خام به کمک کار و تبدیل آن به اشیائی که به نحوی مورد استعمال دارند. این تعریف شامل همه صنایع و ساخته های خانگی و حتی صنایع دستی نیز می شود (اداره کل صنایع استان خراسان، مرکز کامپیوتر، آمار و اطلاعات ۱۳۷۵) و اما صنایع کوچک عبارتند از صنایعی که در مرحله گذار (که یکی از مراحل انتقال تکنولوژی به روستاهاست) به نحوی نقش خود را بازی می کنند که بتوانند امر توسعه روستایی را که همانا ارتقای اجتماعی و اقتصادی انسان ها را هدف قرار می دهد، تسهیل نماید. (صاحبی، ۱۳۶۹، ص ۱۲۷)

براساس سرشماری عمومی صنعت و معدن و مطالعات میدانی و آماری و ارقامی که از جهاد کشاورزی و فرمانداری هر شهرستان به عمل آمده همه واحدهای تولیدی و صنایع کوچک در شهرستان تا پایان سال ۱۳۸۳، ۲۶ کارگاه صنعتی دارای ۴ نفر کارکن به بالا هستند که در منطقه مورد مطالعه در حال فعالیت می باشند و در مجموع این صنایع ۲۸۶ نفر را اشتغال داده اند.

در سطح منطقه ۱۰ واحد صنعتی مجوز احداث دریافت کرده اند که اکثراً در نقاط روستایی مکان یابی شده اند و مجوزها از سوی جهاد کشاورزی استان صادر گردیده است ولی هیچ گونه اقدامی در زمینه احداث (ساختمان، تهیه وسایل و امکانات...) از سوی متقاضیان آنها صورت نگرفته است.

از نظر نحوه تأمین مواد اولیه براساس مطالعات انجام شده مواد اولیه بعضی از صنایع در داخل و بعضی نیز در خارج تهیه می گردد. صنایع محصولات فلزی، برق و الکترونیک، کاغذ، مقوا و صنایع شیمیایی از جمله صنایعی هستند که مواد اولیه آنها از خارج (عموماً از اصفهان و تهران) تأمین می شود. (مصاحبه با عده ای از صاحبان صنایع شهرستان).

مواد اولیه کانی غیرفلزی چوب و محصولات چوبی بخشی از آن در داخل منطقه و بخشی از خارج تهیه می گردد. در مورد صنایع کانی غیرفلزی (سنگهای ساختمانی) چون همه معادن موجود در منطقه بهره برداری نمی شوند کفاف نیاز کارگاه های سنگبری را نمی دهد.

در زمینه صنایع غذایی نه تنها مشکل خاص از نظر مواد اولیه در منطقه وجود ندارد بلکه تأمین کننده مواد اولیه برخی از صنایع غذایی برای خارج منطقه نیز می باشد.

دلایل عمده استقرار (توجه به) صنایع کوچک در منطقه مورد مطالعه

۱- علم توان بخش کشاورزی نسبت به تأمین اشتغال کامل و بهینه نیروی انسانی در سطح شهرستان خصوصاً در نواحی روستایی.
نرخ رشد جمعیت یک روند نامنظم در طول ۴۰ سال گذشته (۳۵- ۱۳۷۵) طی نموده است. ماکزیمم نرخ رشد مربوط به دهه ۱۳۵۵-۶۵ و برابر با ۳/۱ درصد است و مینیمم نرخ رشد مربوط به سالهای ۷۵ تا ۸۵ برابر ۱ درصد است. پیش بینی می شود جمعیت منطقه با میانگین نرخ رشد ۱ درصد به ۹۳۶۹۲ نفر در سال ۹۵ برسد.

درصد سهم اشتغال بخش کشاورزی در افق سالهای ۷۵ تا ۶۵ کاهش را نشان می‌دهد. این کاهش در طول دوره زمانی (۸۵-۱۳۷۰) به میزان یک درصد و طی دوره زمانی (۹۵-۱۳۸۵) برابر ۱/۱ درصد برآورد می‌شود. از ۵۰٪ شاغلین بخش کشاورزی در سال ۷۰ به ۴۵ درصد در سال ۸۵ خواهد رسید. (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان اصفهان، آینده‌نگری، ۶۳ و محاسبات نگارنده)

در صورتی که صنایع در منطقه توسعه نیابد جوامع روستایی به صورت مهاجر فرست باقی خواهد ماند. زیرا بررسی دوروند روستانشینی منطقه در طی سالهای ۴۵ تا ۷۵ نشان می‌دهد سهم روستانشینی در شهرستان رو به کاهش است که میزان این کاهش در سالهای ۷۵-۱۳۴۵، ۸/۸ درصد از کل جمعیت روستایی بوده است و با عدم توجه صنایع مناسب، این روند در آینده نیز ادامه خواهد داشت به طوری که با کاهش جمعیت روستایی و در بعضی موارد با تخلیه روستاها مواجه خواهیم شده زیرا مناطق روستایی بیشتر از رشد طبیعی خود جمعیت از دست می‌دهند (سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ و محاسبات نگارنده).

- محدودیت فصل کار و کشت در حدود ۶ ماه از سال کشاورزان منطقه به دلیل شرایط جوی نامساعد بیکار هستند همان طور که در ایستگاه‌های کلیماتولوژی دامنه و داران ملاحظه می‌شود در حدود ۱۴۱ روز از سال یا حدود ۵ ماه از سال یخبندان صورت می‌گیرد.

- کوچک بودن واحدهای بهره‌برداری زراعی و به همین دلیل پایین بودن عملکرد اکثر زارعان. زیرا به طور متوسط هر زارع ۲ هکتار زمین در اختیار دارد که این ۲ هکتار نیز به چندین قطعه تقسیم شده است یعنی علاوه بر کم بودن سطح زیر کشت هر زارع، مشکل دیگر قطعه قطعه بودن اراضی است که باعث عدم استفاده بهینه از زمین و ماشین‌آلات کشاورزی نیز می‌شود. (جهاد کشاورزی شهرستان فریدن واحد زراعت: ۱۳۸۵)

- مکانیزاسیون کشاورزی و در نتیجه رها شدن عده‌ای از افراد شاغل در بخش کشاورزی.

۲- در زمینه دامداری با توجه به وسعت مراتع و ظرفیت علوفه تولیدی، علوفه تولیدی جوابگوی همین تعداد دام ناحیه نیز نمی‌تواند باشد. در سال ۱۳۸۳، ۱۷۰۰۰ هکتار مرتع در شهرستان (منطقه مورد مطالعه) وجود داشته و علوفه قابل برداشت از این مراتع ۲۳۰۰۰ تن (۱۳۵ کیلوگرم در هکتار) بود که همین تعداد دام موجود را هم نمی‌تواند جوابگو باشد. زیرا در منطقه مورد مطالعه ۶۱۰۰۰۰ رأس دام کوچک در حدود ۶۰ هزار دام بزرگ با متوسط سرانه مصرف ۳ کیلوگرم در روز سالانه حدود ۶۷۰۰۰۰ هزار تن در سال علوفه نیاز دارند. در حالی که علوفه قابل برداشت از این مراتع فقط ۲۳۰۰۰ تن می‌باشد.

با توجه به آنچه در بالا ذکر شد، محدودیت زمین، مرتع، مکانیزاسیون کشاورزی و کوچک بودن (قطعه قطعه بودن) اراضی زراعی در بلندمدت عوامل محدود کننده‌ای هستند که افزایش اشتغال در بخش کشاورزی را با مشکل مواجه خواهند نمود.

۳- در ناحیه مورد مطالعه درصد نیروی فعال اقتصادی در سال ۱۳۶۵

معادل ۴۸ درصد بوده که این نسبت در سال ۱۳۷۵ به حدود ۵۲ درصد رسیده است. نرخ بیکاری ۱۱ درصد می‌باشد، حال اگر بیکاری فصلی را نیز به آن اضافه کنیم، رقم مذکور به طور نامحسوسی بالا خواهد رفت زیرا همانطور که گفته شد نیمی از سال کشاورزان منطقه به فعالیت اقتصادی مولدی اشتغال ندارند.

حال با در نظر گرفتن امکانات و ظرفیتهای بالفعل و بالقوه بخش کشاورزی و توجه به مسائلی مانند رشد جمعیت در دهه ۳۵ تا ۱۳۷۵، تحولات اشتغال نیروی انسانی و آینده بخش کشاورزی متوجه می‌شویم که ظرفیت جذب نیروی انسانی و آینده بخش کشاورزی در حدی نیست که بتواند پاسخگوی مناسبی برای نیروی انسانی موجود در سطح شهرستان و روستاها باشد. در نتیجه در این بخش مازاد نیروی انسانی همواره وجود داشته و در صورت ادامه روند همچنان ادامه خواهد داشت.

۴- یکی دیگر از دلایل توجه به صنایع کوچک در شهرستان فریدن عدم ثبات قیمت محصولات کشاورزان است که از سالی به سالی دیگر تفاوت چشمگیری دارد. به طوری که ممکن است کشاورزان در طی یک سال محصولات خود را به قیمت مناسبی به فروش برسانند که باعث تشویق آنها به کشت و کار بیشتر نیز می‌شود. و برعکس ممکن است طی چندین سال نتوانند محصولات خود را به قیمت مطلوب، یا حتی اصلاً به فروش برسانند.

به عنوان مثال کشاورزان منطقه در سالهای زراعی ۸۳-۸۲ و ۸۴-۸۳ اصلاً نتوانستند سیب‌زمینی خود را به فروش رسانند در حالی که سال زراعی ۸۵-۸۴ محصولات خود را به قیمت خیلی خوبی به فروش رساندند. (مطالعات میدانی نگارنده)

نتیجه گیری و ارائه پیشنهاد

در کنار راهبردهای مبتنی بر نیازهای اساسی، توسعه کشاورزی، توسعه همه جانبه روستایی و رشد مراکز روستای شهری در نواحی روستایی راهبرد و استقرار صنایع کوچک نیز یکی از راه‌حل‌های موجود برای مشکلات نواحی روستایی کشورها در حال توسعه است.

به دنبال طرح توسعه کشاورزی و دیگر راهبردها و باقی ماندن مشکلات اساسی، فقر و بیکاری در جامعه روستایی، موضوع استقرار صنعت در روستا مطرح گشت. این راهبرد بر صنایع کوچک روستایی، شهرک‌های کوچک صنعتی و تمرکززدایی تکیه دارد. (مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی وزارت جهاد سازندگی، روستا و توسعه، شماره ۱، سال ۱۳۶۶، ص ۹۰)

با توجه به مشکلات کشاورزی در منطقه مورد مطالعه، بخش کشاورزی بیشتر از این توان اشتغال‌زایی و درآمد برای جمعیت روستایی ناحیه مورد مطالعه را ندارد. لذا برای خروج از مشکلات و تنگناهای موجود، رفع مشکل بیکاری، توزیع عادلانه ثروت، رفع معضل مهاجرت و یا حداقل کنترل آن و در نهایت محقق ساختن عدالت اجتماعی، یگانه راه ممکن در شرایط حاضر، جهت دادن جمعیت فعال اقتصادی به سوی صنایع کوچک روستایی می‌باشد. از طرف دیگر در شهرستان فریدن به لحاظ دارا بودن

شرایط مساعد (نیروی کار، وجود مواد اولیه، آب و ارتباط و...) برای استقرار صنایع مخصوصاً صنایع تبدیلی و تکمیلی مناسب‌ترین راه برای توسعه روستایی، ایجاد و گسترش صنایع کوچک و روستایی می‌باشد. لذا برای این منظور پیشنهادهای آرایه و راهبردهایی طرح شده است.

برای استقرار صنایع کوچک روستایی نیاز به نیروی انسانی کارآمد و آموزش دیده می‌باشد که می‌بایست از طریق نهادهای آموزشی رسمی و غیررسمی این قسمت تأمین گردد. از طرف دیگر برای سرمایه‌گذاری در امر صنایع کوچک روستایی احتیاج به سرمایه و تکنولوژی مناسب با محیط‌های روستایی است که باید حداقل ساده، کوچک، ارزان و سودآور باشد.

- با توجه به مهاجر فرستی منطقه صنعتی که برای منطقه پیشنهاد می‌گردد عمدتاً از نوع «صنایع کاربر» می‌باشد. این صنایع می‌توانند تا حدود قابل توجهی از مهاجرتهای افراد بیکار جویای کار بکاهد.

- البته آن «دسته از صنایع سرمایه‌بر» که مواد اولیه آن به میزان کافی در منطقه وجود دارد نیز به عنوان صنایع مناسب منطقه قابل پیشنهاد خواهد بود.

- فراهم نمودن تسهیلات و امکانات آموزشی، فنی و تخصصی جهت تربیت نیروهای مورد نیاز واحدهای صنعتی در مناطق روستایی.

- کمک به تأمین اعتبار و تخصیص وام از طریق مراکز اعتباری با شرایط آسان و جلب مشارکت فعال بانکها در جهت حمایت از ایجاد و گسترش صنایع کوچک در شهرستان.

- اعمال سیاست تخفیف یا معافیت مالیاتی برای ایجاد و گسترش واحدهای صنعتی در مناطق روستایی.

ارائه خدمات فنی نظیر طرح، تهیه مشخصات فنی، توجیه اقتصادی طرحها و راهنمایی علاقمندان به سرمایه‌گذاری صنعتی به ویژه مناطق روستایی.

- تأمین و توسعه امکانات زیربنایی نظیر راه، آب، گاز و مخابرات در مراکز روستایی شهری که برای استقرار صنایع مناسب هستند ولی فاقد این نوع امکانات می‌باشند.

- در برنامه توسعه صنایع کوچک، به صنایع وابسته به کشاورزی و دامداری تأکید می‌شود.

استقرار صنعت در روستا در درجه اول تأثیر خود را بر روی بخش کشاورزی می‌گذارد به طوری که نیروی در حال مهاجرت این بخش را یا جذب خود می‌نماید و یا با تأمین شرایط مساعد شغلی و خدماتی انگیزه فعالیت در همان بخش (کشاورزی) را افزایش می‌دهد.

منابع

- ۱- ایمانی‌راد، مرتضی، فهرست صد شرکت برتر ایران در سال ۱۳۷۸، تهران، سازمان مدیریت صنعتی، ۱۳۷۹.
- ۲- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان اصفهان، طرح ساماندهی منطقه فریدن و فریدونشهر، شناخت وضع موجود، ۱۳۷۷.

۳- جهاد کشاورزی شهرستان فریدن، واحد زراعت، سال، ۱۳۸۵.

۴- سرشماری عمومی نفوس و مسکن، فرمانداری شهرستان فریدن، ۱۳۸۵.

۵- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اصفهان (نگاهی به شهرستان فریدن)، اصفهان ۱۳۸۰.

۶- سمینار نقش و جایگاه واحدهای کوچک صنعتی، وزارت صنایع، ۱۳۷۳.

۷- صاحبی، صادق، راهبردهای توسعه صنایع روستایی، جهاد سازندگی خراسان، سال ۱۳۶۹.

۸- ضیاء تونان، محمد حسین، نگاهی کوتاه به روستا و مکانیزم تحول آن در ایران، مجله رشد آموزش جغرافیا، شماره ۲۴، سال ۱۳۶۹.

۹- طاهری، شهنام، ۱۳۷۷، تحلیل بر توسعه صنایع کوچک، ارائه شده به سمینار نقش و جایگاه واحدهای کوچک صنعتی در توسعه اقتصادی کشور، انتشارات وزارت صنایع تهران.

۱۰- مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی وزارت جهاد سازندگی، روستا و توسعه، شماره ۱، سال ۱۳۶۶.

۱۱- معاونت آمار و اطلاعات «سالنامه آماری استان اصفهان»، اصفهان سال ۱۳۸۴.

۱۲- مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی وزارت جهاد سازندگی، روستا و توسعه، شماره ۱، سال ۱۳۶۶.

۱۳- میر محمدی، علی، جغرافیای تاریخی فریدن، ۱۳۷۵.

۱۴- نادری، مرتضی، سابقه و پیشینه صنایع کوچک در ایران، تازه‌های اقتصاد، شماره ۸۸.

۱۵- نگاهی به شهرستان فریدن، سازمان برنامه و بودجه استان اصفهان، آبانماه ۱۳۷۸.

16- L.smyth and A. Iyberaki (1998) small is small. The Role and Functions of Scale Industries Working paper Series, No. 43, Institute of Social Studies, the hague.

17- Samal. Kishore.c (1997) Rural Non - Activities (inspesific Regiones of orissa Journal of Rural Development: vol. 15. No: 3; pp 457-464.